

วิเทศปริทัศน์

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (ISC) ผลิตเอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับการทูตและการระหว่างประเทศ ความเห็นที่ปรากฏในบทความนี้เป็นของผู้เขียน ไม่ได้เป็นความเห็นของรัฐบาลไทยหรือกระทรวงการต่างประเทศ การผลิตหรือทำซ้ำเอกสารและบทความในรูปแบบใด ๆ ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากศูนย์ศึกษาการต่างประเทศที่ isc@mfa.go.th และจะต้องระบุชื่อผู้เขียนให้ชัดเจนตามหลักการอ้างอิงเอกสารที่เป็นสากลด้วย

ฉบับที่ 6/2568 | ตุลาคม 2568

เกลียวสัมพันธ์ทางยุทธศาสตร์: ก้าวต่อไปของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา

นภควัฒน์ วันชัย¹

ในช่วงสงครามเย็น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาถูกกำหนดขึ้นภายใต้บริบทของการเผชิญหน้าทางอุดมการณ์ระหว่างโลกเสรีนิยมกับคอมมิวนิสต์ ซึ่งส่งผลให้การกำหนดนโยบายระหว่างสองประเทศมีจุดร่วมที่ชัดเจน โดยเฉพาะในด้าน “ความมั่นคง” ที่ถือเป็นหัวใจหลักของความร่วมมือ ทั้งไทยและสหรัฐอเมริกาต่างมีเป้าหมายร่วมกันในการต่อต้านการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญในสายตาของสหรัฐอเมริกา ความร่วมมือด้านความมั่นคงจึงเป็นกลไกหลักที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศอย่างแน่นแฟ้น ไม่ว่าจะเป็นการฝึกซ้อมร่วม การสนับสนุนด้านยุทธโศปกรณ์ หรือการแลกเปลี่ยนข่าวกรอง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความสัมพันธ์ไทยและสหรัฐอเมริกาในยุคนั้น² ทั้งนี้ ในบริบทปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีความเปลี่ยนแปลง โดยมาจากการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์เพื่อขยายอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดนโยบายการต่างประเทศของไทยหรือนโยบายการลงทุนของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อไทย แม้ไทยกับ

¹ ผู้ช่วยนักวิจัย ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (ISC)

² ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายทหารกับกระทรวงการต่างประเทศเป็นไปในลักษณะพึ่งพากันและกัน แต่ในบางช่วงเวลากลับเผชิญกับความขัดแย้งภายในจากการที่ ดร. ถนอม คอมันตร์ ดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้รับการคัดค้านจากผู้นำทหาร โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ระพีภรณ์ เลิศวงศ์วิรัช, “บทบาทของถนอม คอมันตร์กับการต่างประเทศของไทย ระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545).

สหรัฐอเมริกาจะมีการลงนามความเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2565³ เพื่อเป้าหมายความร่วมมือทางยุทธศาสตร์ แต่ด้วยเงื่อนไขทางภูมิรัฐศาสตร์อาจทำให้ความสัมพันธ์ที่ยึดถือเพื่อความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เผชิญกับข้อจำกัดและถดถอยลง อย่างไรก็ตาม ปัจจัยในการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ไม่ได้หมายความว่าจะทำให้ความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ถดถอยลง

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนมองว่าเพื่อเป้าหมายในระยะยาวสำหรับการทำความร่วมมือและเสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ต่อไป เราจำเป็นต้องหันมาทบทวนเสียใหม่ในการทำความเข้าใจ “บริบทและเงื่อนไข” ของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะการเสริมสร้างและยกระดับการเป็น “พันธมิตรที่มีศักยภาพ” กล่าวในอีกนัยหนึ่ง คือ การแสวงหายุทธศาสตร์ในการประเมินสหรัฐอเมริกาเพื่อกำหนดนโยบายการต่างประเทศของไทยตามบริบทและเงื่อนไขของสหรัฐอเมริกา

ในอดีตบริบทและเงื่อนไขนโยบายการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาดำเนินด้วยแนวทางทรูแมน (Truman Doctrine) และนโยบายการปิดล้อม (Containment Policy) เป้าหมายหลัก คือ การสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตและลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจจะเป็นเพียงปัจจัยเสริมที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคง ทั้งนี้ ในบริบทและเงื่อนไขปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ปัญหาเศรษฐกิจและปากท้องกลายเป็นหนึ่งในตัวแปรที่ชี้นำนโยบายการต่างประเทศสะท้อนได้จากนโยบาย Make America Great Again โดยเบื้องหลังที่มาของนโยบายนี้มาจากความรู้สึกของชาวอเมริกันจำนวนมากที่รู้สึกว่าการประเทศตนเสียผลประโยชน์จากการค้าที่ไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ แม้การแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนจะมีมิติทางภูมิรัฐศาสตร์และความมั่นคงเป็นปัจจัยนำ แต่เบื้องหลังการแข่งขันเหล่านี้อยู่ที่การปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา และการแย่งชิงความเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี 5G ทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์กับตลาดแรงงานและความมั่นคงของชาติ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดสถานะผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมกันในเวทีระหว่างประเทศ

ดังนั้น เมื่อบริบทและเงื่อนไขของสหรัฐอเมริกาเป็นเช่นนี้ ไทยมีความจำเป็นต้องทบทวนยุทธศาสตร์ใหม่ เพราะในบางแง่มุมนอกเหนือจากเรื่องการสร้างความร่วมมือ คือ การสร้างความไว้วางใจกับสหรัฐอเมริกาเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ในระยะยาวและยั่งยืน โดยจัดสมดุลระหว่างไทยกับจีนซึ่งมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

การสร้างเชื่อมั่นทางยุทธศาสตร์: การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การพบปะระหว่างเจ้าหน้าที่ที่ดี หรือความสัมพันธ์ผ่านบริบททางประวัติศาสตร์ที่ดี แต่ในทางหลักการ สิ่งที่มีความสำคัญซึ่งถือเป็นหลักการร่วมกัน คือ

³ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน กระทรวงการต่างประเทศ, “แถลงการณ์ว่าด้วยความเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกา (คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ),” สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2568, <https://www.mfa.go.th/th/content/thailand-united-states-communique-2>.

“การสร้างเชื่อมั่นเชิงยุทธศาสตร์” เช่น การกำหนดข้อแลกเปลี่ยนที่ชัดเจนระหว่างสองฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ต่างตอบแทน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการทำยุทธศาสตร์ สิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างความไว้วางใจระหว่างสองฝ่าย ในอีกนัยหนึ่ง คือ การสร้างความน่าเชื่อถือเพื่อบ่งบอกถึงการแสดงเจตนาที่ดีของแต่ละฝ่ายจากความชัดเจนและความไม่แน่นอนที่เกี่ยวกับนโยบายความมั่นคงที่ต่างฝ่ายกำหนดไว้

การประเมินศักยภาพ: เมื่อกำหนดเป้าหมายในเชิงหลักการทางยุทธศาสตร์ การประเมินศักยภาพของยุทธศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น การประเมินต้องมาจากการประเมินภายในและภายนอก โดยภายใน คือ การทบทวนจุดยืนของไทยให้ชัดเจนโดยอาจไม่จำเป็นต้องใช้นโยบายความเป็นกลางเพื่อ “ความอยู่รอด” เพียงอย่างเดียว แต่สามารถใช้ “ยุทธศาสตร์อสมมาตร” ในการประเมินได้ แสดงได้จาก (1) **การกำหนดคำนิยามของผลประโยชน์** ไทยกับสหรัฐอเมริกาผลประโยชน์อาจมาจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์หรือฐานการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ แต่ผลประโยชน์ของไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอาจเป็นตลาดส่งออก การกำหนดยุทธศาสตร์อสมมาตรจึงเป็น (2) **การประเมินถึงความได้เปรียบ** ที่ตนได้ประโยชน์สูงสุด ต้นทุนที่ต่ำที่สุด และมีความมั่นคงจากสถานะที่ไม่เท่าเทียมกัน จึงนำมาสู่ (3) **การประเมินภายนอก** โดยกำหนดว่าประเทศใดให้ประโยชน์ตามความได้เปรียบที่ผู้เขียนได้กล่าวมา ผู้เขียนมองว่าการมีหลักการเช่นนี้ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาจึงเป็นความพยายาม “ลดความไม่เข้าใจในจุดยืนของไทย” กับ “นโยบายความมั่นคงของไทย” ตามเงื่อนไขที่มีไทย ซึ่งจึงเป็นเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างสองฝ่าย

ความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์การป้องกัน: เมื่อมีหลักการในสร้างความเชื่อมั่นเชิงยุทธศาสตร์และการประเมินความท้าทายทั้งภายในและภายนอก จึงนำมาสู่การทำความเข้าใจซึ่งอาจเป็นความร่วมมือที่มีมาแต่เดิมหรือความร่วมมือใหม่ ๆ บนความท้าทายใหม่ ๆ ดังนั้น ความจำเป็นของการพัฒนาไปสู่พันธมิตรที่มีศักยภาพอาจมีความจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบความร่วมมือเหล่านี้ ได้แก่ การโจมตีทางไซเบอร์ การโจมตีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ การพัฒนาแนวคิดความมั่นคงร่วมกัน และความร่วมมือด้านข่าวกรองทางเศรษฐกิจและการทูต

ทั้งนี้ บริบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาซึ่งมีความซับซ้อนทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง การดำเนินนโยบายการต่างประเทศจึงไม่สามารถพึ่งพาเฉพาะกระทรวงการต่างประเทศได้เพียงหน่วยงานเดียว เพราะนโยบายการต่างประเทศมีผลหลายมิติ เช่น การลงทุน การทหาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล ด้วยเหตุนี้ ทุกหน่วยงานต้องมี “เอกภาพ” ทางนโยบายเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันไม่ว่าจะเป็น การแลกเปลี่ยนข้อมูล การวางแผนร่วมกัน หรือการจัดตั้งคณะทำงานข้ามหน่วยงาน โดยกระทรวงการต่างประเทศต้องเป็นเจ้าภาพหลักที่ไม่ใช่เพียงแค่ผู้ประสานงานแต่เป็นผู้ที่สามารถชี้แนะหรือกำหนดนโยบายการต่างประเทศไทยต่อสหรัฐอเมริกาให้มีการบูรณาการและเป็นเอกภาพได้ เป้าหมายหลัก คือ เพื่อให้สามารถตอบสนองกับบริบทและเงื่อนไขของ

สหรัฐอเมริกาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การมีเอกภาพจะส่งเสริมให้ไทยมีความสามารถและสร้างความไว้วางใจกับสหรัฐอเมริกาได้อย่างมีประสิทธิภาพจากการที่เรามีความเข้าใจตามเงื่อนไขและบริบทของสหรัฐอเมริกาที่เป็นอยู่ต่อจากนี้

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ

(International Studies Center - ISC)

isc.mfa.go.th | isc@mfa.go.th